
KIRÁLY JÓZSEF KIÁLLÍTÁSA

Az Iparművészeti Múzeumban október 27-én nyílt meg Király József belsőépítész életmű-kiállítása. Az alábbi vallomás a kiállítást kísérő kiadványból való.

A békesség és csend vágya, igénye a kora gyermekkorba kúszik vissza. Édesapám nevelőanyjának kis zsúpfedeles háza az egyik „forrás”. Gyógynövénypárák, régi, ódon illatú könyvek, óriási eperfa az udvaron, időtlen csend ... benne tipegett a máig is kortalan Juli mámi, a füvesasszony.

Édesanyám családjában számlálhatatlan felnőtt gyerek-sereg, tucatnál több unoka. Csizmadiaműhely, istállók, lovak és kutyák jövése-menése. Kavargó, egyszerű, de színes élet, ennek a békessége volt a védőburka minden nehézségnek.

Később édesapám műhelyét, mint másfajta fűszerillat, a frissen fűrészelt fenyődeszkák máglyáinak párologása lengte át. Főzésnél, sütésnél beleúszott a parázs füstje, a festékek, a lenolaj, a denaturált szesz, az új ajtók, ablakok száradó szagába. És minden munkás, nehéz nap végén az elfáradás csendessége, békessége.

Gyerekként akkor még nem fogtam fel ennek az életnek a teljességét. Ma ezerszer rácsodálkozom, és vágyakozom erre a nyílt életre. Becsülettel készültek a csizmák, szarufésűk, ácsszerkezetek, bútorok, sziták és szöttesek; adták-vették és cserélték a búzát, deszkát, a tojást és a tapasztalatokat. Emelt fejjel néztek egymás szemébe, tekintetük az árut és a szavakat úgy kísérte, mint szülő a gyermeket az iskolába. Kezük érdekessége, a nézésük nyugalma és büszkesége volt a „jótállási jegy”.

Vásárról vásárra találkoztak a pecsenyesütők, csizmadiák, asztalosok, cserepesek és takácsok. A hibás bakancsot szó nélkül, szemlesütve akasztották a hátsó szegre... Több volt ez a verésnél. Maga a megsemmisülés. A rossz hír, a rossz munka bélyege miatt messzire kellett vándorolnia a gyenge iparosnak, hogy másutt újrakezdhesen.

Apám bátyja szintén asztalos volt, de ő már „igazi” műbútorasztalos. Középiszkolásként, tanítás után be-beszaladtam a műhelyébe inaskodni. Mivel náluk laktam egy ideig, le is dolgoztam a „koszt-kvartélyt”, ahogy illett.

Nagybátyám – hatalmas, mackó-típusú ember – túlélte az urali fogságot, utána itthon vöröskatoná lett, majd azt is túlélve leülte vezeklésül az érte járó kötelező éveket. Látszatra a Jóistentől sem félt. Tiszteltem tudását, keze pontosságát, de néha rajtakaptam a félelmen. Árnyék vetült a műhelyablakra, és ő felszisszent: itt a Kozma, vagyis az Úristen! *Kozma Lajos* volt ez, a „subleres”, a néhai *Flach János* bácsi pedig az „ember”. Ha Flach János huszonöt millimétert mondott, az nem lehetett sem huszonnégy, sem huszonhat. Benyúlt a belső zsebébe, kivette a műszert, mért, hümmögött, bólintott – és elment.

Kisebb termet, kisebb árnyék, megjött a halk szavú „kisöreg”, *Kaesz Gyula*. Majd hosszabb, nyugább árnyék – még halkabb szó –, *Gábrriel Frici* bácsi. Később *Gáboros Lajos*, *Dankó Ödön*, *Kimle Ede*, *Hornicsek László* és a többiek.

Testközelből lestem a szakmát, fordított sorrendben, mint ahogy szokás. Előbb az emberi hangot, a gesztusokat érzékeltem, a szakmai műszavak zamatát, majd kinőni láttam a pallókból, panelokból, furnérkötegekből a mesterek bútorait. Ámulva néztem a születés csodáját.

Később kezdtem megismerni az egészet. Hogy minden része valaminek, ami a mesterek asztalán rögzül. Szerencsém volt ezekkel az ismeretségekkel. Egyszerűség, póztalanság, megbízhatóság volt a személyek és művek sajátja. Kamaszkorom mába átszűrődő emléke így maga a mértékletesség.

Na mi van? Te is rajzos legény leszel? – kérdezgette mackó Nagybátyám egyre gyakrabban. Én a válaszadás előtt is tudtam már, hogy az „Árnyak” követője leszek. S amikor az igeneket kimondtam, tudtam, hogy Anyám, Apám, Nagybátyám és az „Árnyak” útja ugyanaz.

A nagybátyámnál töltött inasévek folytatódtak 1949-ben, főiskolás koromban is. Itt volt a gyakorlati oktatás. Megtanultam szerszámot élezni, rendet tartani, az anyagot szenvedélyesen szeretni.

A főiskolán *Kaesz Gyula*, *Kimle Ege*, *Hornicsek László*, *Schäffer Ferenc*, *Németh István* és a képzőművész óriások: *Borsos Miklós*, *Mihályz Pál*, *Gábor István* voltak a mesterek és a mértékek.

Kimondatlanul is kötelező volt ismernünk az ötvös, keramikus, textiles, jelmez- és díszlettervező szakmák párhuzamos gondolkodásmódját, tárgyaik születésének körülményeit, örömet, kínját, specialitásait. Nehéz történelmet írt körénk az élet, de burkot teremtettünk magunk köré.

Öt év után nagy reménységekkel léptem ki a „nagy iskolába”. Tervezőintézetekben dolgozhattam együtt *Janáki Istvánnal*, *Albert Jenővel*, *Szrogh Györggyel*, akiknek sohasem fogom tudni eléggé megköszönni végtelen tanító türelmüket, emberségüket, érlelő, csiszoló gesztusaikat. Ennek a generációnak erkölcsi parancs volt a méltó utódok kiművelése. Életmentő, féltő pallérozásuk olyan volt, mint segíteni végigmenni egy magas épület gerincén szédülés nélkül, vagy okos fogással elkapni az élével – érvként – felénk lökött duplagyalut.

A nagy árnyak időközben ugyancsak nagygyá nőtt Árnyai is megérintettek munkatársi létükkel. *Jánossy*, *Farkasdy*, *Zalavári*, *Jurcsik*; építészek és belsőépítészek egyaránt kollégáikká avattak. Önbizalmat és hitet adó szakmai tapintatuk továbbadásával szeretnék ma összekötő kapocs lenni a legújabb generációk felé, amikor tanítok.

Amikor azt kérdezik: Tanár úr, miért így, miért erre, miért ezt? – az Árnyak mindig segítenek. A bizalmat tükröző, kérdező szemek és az idő kútja egyetlen víztükör.

Ilyenkor végtelen gyorsasággal indul el az emlékek pergő filmszalaga. Ember és ház, ember és város, ember és ország szálai fonódnak egybe. Erdély, a kisváros, Torda, – ahonnan származom –, folyója, az Aranyos... Anyai felmenőim székelyek: Sárkányék, Bölönyiék, Nagy Áronék. Apai ágon felmenőim mezőségi Királyok, Jeneyk és linzi osztrák vasútépítő Gelicherek. Családi barátaik Tutsekék, a szász vaskereskedők, Scridon bácsi, nagyapám kedves román katonatársa, vadőr, vadorzó, gombagyűjtő. És Amí-

rás, az örmény rőfös, Krausz bácsi, a kedves zsidó bőrkereskedő, és még a jó ég tudja, hányféle ember, ebben a kelet-európai emberkohóban.

Közös küzdelem, megszenvedett megértés és közös ünnepek, keresztelők és temetések. Sokarcúság, sokféle viselet, sokfajta tárgy, szó, illem, sokféle ház, egymást tűrő különbségek, sértetlen színesség.

Ma is eltűnődöm, miként tudott továbbélni Bethlen Gábor korának türelme, békessége még a harmincas években is, a második világháború előtti és művi heccelésektől sem mentes körülmények között. Gyanítom, hogy ebben a békességben a tárgyak világának is nagy szerepe volt. A tárgyak ekkor még olyan magától értetődő egyszerűséggel, a céhes idősakra jellemző fegyelmességgel és magakínálással jöttek létre, aminek kohéziós hatása is volt. Hiszen a régi bútorok, nyergek, szőttek és konyhai eszközök, szekerek, bogárnarmunkák, épületelemek nem váltak presztízseszközökké, együtt éltek használóikkal és öröklődtek utódaikra.

Azt tapasztalom, hogy a szükségesnél szélesebb, gazdagabb, változóbb tárgyi világ, a cserék és a begyűjtések mohósága furcsa érzelmi, magatartási torzulásokat hoz magával. Szomorú volna, ha éppen a szolgálatra rendelt tárgyak vernének éket ember és ember közé.

Közben széthullottak az állami „tervezői bölcsödék”. Szabadverseny; ki ígér nagyobb, harsogóbbat, faágból, betonból, acélból, Aranyozás, valódi bőr, autótelefon; mindent azonnal, gyorsan az ölembé. A változás szükségességében, történelmi parancsában a készületlenség minden buktatója is jelen van.

Még volt rövid nyolc év 1983-tól 1990-ig a Finta-műteremben, amikor holdkórosként ringattam magam abban a hitben, hogy megtartható valami a műhelymunka örömeiből. Ám a nagyváros más, mint a kisváros zárt világa. A nagy lépték, s az állékonyság vágya összeütközött. Azt vettem észre, hogy a megérlelt döntések ideje lejárt. A méretben, a sodrásban kihűlt a kézmeleg. Nem vagyok gumigerincű; sem a kényszer, sem a kisszerű megjegyzések már régen nem idomíthatnak. Nyugdíjba mentem.

Gyakran keresem az emberek tekintetében – utcán és metróban –, képesek vagyunk-e üzeni egymásnak. A feszült arcok félelemmel töltenek el. Reménykedem: még lehetne újramezteni.

Mégis, amikor mostanában húsz évvel ezelőtti gyári kollégák hívnak vissza együtt dolgozni, akkor valami derengeni kezd...

Fontosak a pihenések. A bővült család körében egy kis menedék a Szent György-hegy tövében, az unokák és egy öreg, játékos kutya. Ebből az „óvóhelyből” a mai gegháborúk, a pléh-, plexi- és gerendaháborúk nem vihar, csak szellőlengedezésnek tűnnek. Nem az a fontos, hogy én éljem túl; az a döntő, hogy akiket szeretek, s akikért élek – útítársaim –, minél kevesebb sérüléssel kerüljenek ki a porviharokból.

Valahol már készülődik felívelésre a szívárvány.

H Í R E K

KUNKOVÁCS LÁSZLÓ: ŐSÉPÍTMÉNYEK című könyve megjelent, 2500.- forintért megvásárolható az alapítvány 1114. Bp. villányi út 8. sz. alatti irodájában.

A KÓS KÁROLY EGYESÜLÉS december 9-10-én kétnapos konferencia keretében tekinti át jelenlegi helyzetét és jövőbeli feladatait. Itt mutatkoznak be az Egyesülés új, év közben felvett tagjai, a kaposvári ARKER'S Kft, a kecskeméti BAUSYSTEM Kft, a budapesti MÉRMŰ Építészeti és Környezetvédelmi Kft és a budapesti BEÖTHY és KISS Építész, Geodéta Kft. Az októberben megkezdett beszélgetést is folytatjuk az Egyesület Vándoriskoláját elvégzett építészekkel történő szoros, mindennapi kapcsolat formáiról.

KÓSZEGHY ATTILA *Területpolitikák racionalitása az Európai Unió területpolitikai cél-kompozíciói tükrében* című doktori értekezésének vitája november 27-én volt a Műegyetemen. Opponensek: Novák Erzsébet és Fleischer Tamás. A zsüri elfogadta a dolgot.

ÁLLATKERT ÚJJÁSZÜLETŐBEN címmel jelent meg az Anthony Gall, az Állatkert főépítésze tervezte kis kötet, amely részletesen ismerteti az elmúlt években végzett felújítási munkákat és a tervezett további lépéseket. A dr. Persányi Miklós főigazgató által bevezetett kötet a Pálmaház megnyitása alkalmából jelent meg, és színvonala méltóképpen tükrözi azt az erőfeszítést, ami az Állatkert megújulását eredményezte. A tájékoztató szerint az elpusztult zsiráfház és bölényház újjáépítését, valamint egy Budapesten kívüli új állatpark létesítését is tervezik.

